

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 06.11.2020
Kabul Tarihi / Date Accepted : 12.11.2020
Yayın Tarihi / Date Published : 15.12.2020

 <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2020.20.58249-822547>

ÖZEL EĞİTİM UYGULAMA OKULLARINDA OKUTULAN DERS KİTAPLARININ ÖĞRETMENLER TARAFINDAN İNCELENMESİ*

Alpaslan KARABULUT¹, Emine ÖZ NİŞLİ²

ÖZ

Bu çalışmanın amacı; özel eğitim uygulama okullarında okutulan ders kitaplarının görsel düzen-tasarım, içerik, dil-anlatım ve ölçme değerlendirme kriterleri açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Araştırmaya Batı Karadeniz bölgesinde bulunan Bolu, Düzce ve Bartın illerinden 129 öğretmen katılmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Öğretmen görüşleri araştırmacı tarafından hazırlanan 74 soruluk anket ile alınmıştır. Verilerin analizi SPSS 25 istatistik paket programıyla yapılmıştır. Bu çalışmada öncelikle tüm öğretmenlerin dört kriter hakkındaki görüşleri, daha sonra öğretmenlerin bu dört kriter hakkındaki kıdem ve mezuniyetlerine göre görüşleri incelenmiştir. Araştırma bulguları, öğretmenlerin ders kitaplarını görsel düzen-tasarım, içerik ve dil-anlatım yönünden yeterli; fakat ölçme değerlendirme yönünden yetersiz bulduklarını göstermektedir. Mesleki kıdem yılı açısından görsel düzen-tasarım ve dil-anlatım kriterleri sonucunda farklılık bulunmamıştır. Bir-on yıl kıdeme sahip öğretmenler içerik için olumsuz, ölçme değerlendirme için olumlu görüş belirtmişlerdir. On bir yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler içerik için olumlu, ölçme değerlendirme için olumsuz görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin mezuniyet bölümlerine göre, görsel düzen-tasarım, dil-anlatım ve ölçme değerlendirme kriterlerinde farklılık olmadığı sadece içerik kriterinde görüş farklılıkları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ders kitabı, özel eğitim, özel eğitim uygulama okulları, öğretmen görüşleri, zihin engelliler

EXAMINATION OF TEXTBOOKS TAUGHT IN SPECIAL EDUCATION APPLICATION SCHOOLS BY TEACHERS

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the textbooks taught in Special Education Application Schools in terms of visual order and design, content, language expression and assessment and evaluation criteria according to teachers' views. 129 teachers from the provinces of Bolu, Düzce and Bartın in the Western Black Sea region participated in the study. Descriptive model, one of the quantitative research methods, was used in the research. The views of the teachers were taken with the help of a 74 questions questionnaire prepared by the researcher. Data were analyzed using SPSS 25 statistical package program. In this study, firstly the views of all teachers about four criteria and then the views of teachers about this four criteria according to their seniority and graduation were examined. The findings of the research suggested that teachers found the textbooks sufficient in terms of visual order-design, content and language expression, but inadequate in terms of assessment and evaluation. There was no difference in terms of visual order-design and language expression criteria in terms of seniority year. Teachers with 1-10 years seniority stated negative views for content and positive views for assessment and evaluation. Teachers with a seniority of 11 years or more stated positive views for content and negative views for assessment and evaluation. Depending on the departments of the teachers, it was concluded that there were no differences in visual order-design, language expression and assessment and evaluation criteria, but only in content criteria.

Keywords: Textbook, special education, special education application schools, teacher views, intellectual disabilities

* Bu makale Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, karabulut_a@ibu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7355-5109>

² Milli Eğitim Bakanlığı, emine.ooz25@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1517-3732>

1. GİRİŞ

Özel gereksinimli çocuklar için geçmişten günümüze diğer terimlerde olduğu gibi birçok tanımlama yapılmıştır. IDEA (Individuals with Disabilities Education Act), zihin yetersizliği “genel zihin işleyişini önemli ölçüde etkileyen, uyumsal davranışlardaki eksikliklerle eşzamanlı olarak mevcut olan ve gelişim döneminde ortaya çıkan, çocuğun eğitim performansını olumsuz yönde etkileyen etmenler” olarak tanımlanmaktadır. Tanım, zihin yetersizlik teşhisi için üç kriter belirtir. İlk olarak, önemli ölçüde zihin fonksiyonlarda ortalamanın altında 2 veya daha fazla standart sapma altında olma, ikincisi; günlük yaşam becerilerinde anlamlı düzeyde zorluk, üçüncüsü; zihinsel fonksiyonlar ve uyumsal davranış becerilerindeki eksikliklerin gelişim dönemlerinde meydana gelmesidir (IDEA, 2004). En son 2018 yılında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından güncellenen Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne göre “bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” olarak tanımlanmıştır.

Özel gereksinimli çocuklara verilen eğitimin de özel olması gerekmektedir. Bu sebeple özel eğitim kavramı gündeme gelmiştir. Yine 2018 yılında yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne göre özel eğitim “bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak ifade edilmiştir. Turnbull vd. (2007) ise özel eğitimi, “eğitimin öğrencinin bireysel gereksinimlerinin karşılanması amacıyla öğrenciye göre bireyselleştirilmesi” olarak ifade etmiştir.

Özel gereksinimli çocuklar gösterdikleri yetersizlik alanlarına göre sınıflandırılmışlardır. Bu konuda ülkemizde yasal olarak şu şekilde bir sınıflama yapılmıştır: Kas ve Sinir Sistemi Yetersizliklerine Bağlı Yetersizlikler, Üstün Yetenek, Süreğen Hastalık, Görme Yetersizliği, Ortopedik Yetersizlik, İşitme Yetersizliği, Dil ve Konuşma Güçlüğü, Otizm, Özel Öğrenme Güçlüğü, Zihinsel Yetersizlik, Birden Fazla Yetersizlik, Duygusal ve Davranış Bozukluğu, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (Çakıroğlu, 2016).

Yukarıda bahsedilen sınıflama ve yetersizliğin derecesine göre öğrencilerin eğitim ortamları farklılaşmaktadır. Yerleştirmede çocuğun yetersizliğinin türü ve derecesi tüm akademik ve akademik olmayan alanlardaki performansı eğitsel gereksinimleri ile ilgi ve istekleri temel alınır. Yerleştirme sürecinde öncelikle yetersizliği olmayan akranlarının devam ettikleri sınıflar (en az sınırlandırılmış ortam) olmak üzere özel eğitim sınıfları, özel eğitim okulları (en çok sınırlandırılmış ortam) gibi ortamlarda eğitim görmeleri sağlanacak şekilde karar alınır (Sucuoğlu, 2009). Özel eğitim okulları da ülkemizde Özel Eğitim Meslek Okulu ve Özel Eğitim Uygulama Okulu (I., II., III. Kademe) olarak bölümlere ayrılmaktadır. Özel eğitim uygulama okulları gündüzlü özel eğitim kurumlarıdır. Orta veya ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler ile otizmi olan bireyler için açılan özel eğitim uygulama okullarında birinci 4 yıl (1, 2, 3 ve 4. sınıflar) I. kademe; ikinci 4 yıl ise (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) II. kademe olarak isimlendirilir (MEB, 2012). Sınıf mevcudu en fazla; okul öncesinde 6, diğer sınıflarda ise 8 öğrencidir. Bir ders saati 40 dakika olup ders saati ve derslerin dağılımı, Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen haftalık ders dağıtım çizelgesine göre uygulanır (MEB, 2012). Bu okullarda öğrencilerin, öz bakım ve günlük yaşam becerileri ile işlevsel akademik becerilerini geliştirmek, topluma uyumlarını sağlamak ve iş meslek becerilerini geliştirmek amacıyla Bakanlıkça hazırlanmış özel eğitim programı uygulanır. Bu özel eğitim programı dâhilinde öğrencilere Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlanır.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2002 yılında Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı yayımlanmıştır. Bu program, eğitim uygulama okullarında eğitim gören ilköğretim çağındaki ağır düzeyde öğrenme yetersizliği olan çocukların gelişim alanlarına ait özellikler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Programda, bağımsız yaşam becerileri ile temel akademik becerilere yer verilmiştir. Bu becerilere yer verilirken Amerikan Zekâ Geriliği Birliği (American Association on Mental Retardation-AAMR) 2002 tanımında yer alan kavramsal (okuma-yazma, para kavramı, öz yönetim, dil), sosyal (kişiler arası iletişim, aldatmadan kaçınma, yasalara uyma, özgüven, kurallara uyma, sorumluluk) ve pratik (mesleki beceriler, günlük yaşam becerileri, güvenlik, öz-bakım) beceriler dikkate alınmıştır.

Program içeriği çeşitli dersleri içermektedir. Bu dersler Toplumsal Uyum Becerileri, Hayat Bilgisi, Matematik, Okuma-Yazma, Dil ve Konuşma, Beslenme Eğitimi, Görsel Sanatlar, Müzik, Beden Eğitimi, Trafik ve İlk Yardım’dır. Programda yer almamasına rağmen Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersi de ders programlarına eklenmiştir. Bu eksiklik de bize programın güncellenmesi gerektiğini göstermektedir. Bakanlığın yayımlanmış olduğu Özel Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi haricindeki diğer derslere göre amaç ve davranışlar yer almaktadır. Öğretmenler öğrencilerin değerlendirmesini yaptıktan sonra BEP’lerini hazırlarlarken bu programdaki amaç ve kazanımlardan faydalanırlar.

Ders kitaplarının genel eğitimdeki önemi yadsınamayacak kadar büyüktür. Ders kitapları eğitim programlarının temel unsurlarından biridir (Şahin, 2004). Hem öğrenciler için hem de öğretmenler için ders materyallerinin başında gelir. Yol gösterendir. İlköğretim çağı, okumayı sevdirmeye ve iyi okuma alışkanlığı kazandırmada bir

başlangıç dönemi olduğu için ders kitaplarının özellikle, bu dönemde önemi daha da büyüktür (Semerci, 2004). Öğretmene neyi nasıl öğreteceğine dair öğrenciye ise neyi nasıl öğreneceğine dair ışık tutar (Kızılcıoğlu, 2003). Genellikle öğretmenler, ders kitaplarını öğrencilerin öğrenme sürecini kolaylaştırmak ve geliştirmek için kullandıklarını varsayar (Berry vd., 2010). Hallaç (2011), ders kitaplarında bulunan etkinlikleri uygulama aşamasında öğretmen görüşlerinin belirtildiği bir çalışmada, etkinliklerin sayıca yeterli, öğrencilerin bilişsel seviyelerine uygun, programdaki kazanımlarla uyumlu olduğunu gözlemlemiştir. Taş (2007) 4. ve 5. sınıf derslerine giren öğretmenlerin sosyal bilgiler ders kitaplarıyla ilgili görüşlerinin belirlendiği çalışmada, içeriğin öğrencinin ilgisini çekecek seviyede, öğrenci düzeyine uygun, dilinin akıcı ve anlaşılır olduğunu belirtmiştir. Yine Taşdemir (2010) yaptığı bir çalışmada özellikle yazılı kaynakların, diğer etmenlerle birlikte okul çağındaki bireylerin bilişsel, duyuşsal ve dil becerilerinin ileri düzeye taşınmasında önemli bir rol aldığını belirtmiştir. Güven (2010) hayat bilgisi ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabının öğretmenler tarafından değerlendirildiğinde, ders kitaplarının program kazanımıyla uyumlu, öğrenci seviyesine uygun, öğrencinin üst düzey düşünme becerisini geliştirmeye yönelik olduğunu gözlemlemiştir. Taş (2015) sosyal bilgiler ders kitabında bulunan etkinlikleri öğretmen görüşlerine göre incelediğinde, etkinliklerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Genel eğitimde olduğu gibi özel eğitimde de öğrencilerin öğretim programlarına yönelik ders kitapları vardır. Özel eğitim sınıflarında öğrenciler akranları ile aynı ders kitaplarına devam ederken Özel Eğitim Okullarındaki öğrenciler için yine Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun hazırlamış olduğu ders kitapları bulunmaktadır (<http://orgm.meb.gov.tr/ekutuphane/derskitaplari/>).

Ülkemizde ders kitapları Talim ve Terbiye Kurulunun belirlediği genel ölçütlere göre değerlendirilmesine rağmen bu konuda somut kriterlerin eksikliği çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Ders kitaplarını değerlendirme çalışmaları uygulamada olan sorunları aydınlatma çabasıdır. Yapılan program değişiklikleri de göz önünde bulundurulursa yeni hazırlanacak olan ders kitaplarının yapılan bu araştırmaların ışığında belli kriterlere sahip olması gerekmektedir (Kanlı & Yağbasan, 2004). Swanepoel'e göre (2010), ders kitaplarını incelemek araştırma ve araştırmacılara çeşitli seçenekler sunar ve araştırmacılar, ders kitaplarındaki hangi özelliklerin öğrenme üzerine katkı sağladığını gün yüzüne çıkarır. Yapılan literatür taraması sonucunda ders kitapları ile ilgili birçok inceleme çalışmalarına rastlanmıştır. Çelik ve Gülcü (2016), yaptıkları bir çalışmada Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının; baskı, cilt, ebat olarak kullanılabilirliği, tasarımda ilgi çekicilik, kullanılan dilin öğrenci düzeyine uygunluğu, kazanımların tümüne yer verilmesi, etkinlikler ile kazanımların uyumu, gereksiz bilgi ve ayrıntılardan kaçınılması, kitapların günlük hayatla ilişkisi, etkinliklerin öğrenci düzeyi ile ilişkisi, öğrencilerin problem çözme, gözlem vb. becerilerine katkısı, ölçme değerlendirmenin kazanıma, öğrenci düzeyine uygunluğu, kullanılan görsellerin öğrencilerde ilgi çekme düzeyini geliştirilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Gözütok vd. (2015), 1. sınıf Türkçe dersi öğretmen ve öğrenci kitaplarının değerlendirilmesi ile ilgili yaptıkları bir çalışmada, kazanımların, içeriğin, ölçme ve değerlendirmenin kendi içinde tutarsız olduklarını, içerikte iyi bir yapılandırma olmadığını, ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde değerlendirme kriteri bulunmadığını, etkinlikler ve görsellerin büyük çoğunluğunun öğrencilerin seviyeleri ile ilişkili olmadığını, kitabın genelinde dil ve anlatım yanlışlarının yapıldığını belirtmişlerdir. Skliar (2007), diğer çalışmalardan farklı olarak ELT ders kitaplarında cinsiyet temsilleri ve cinsiyet ayrımcılığını incelemiştir. Çalışmasında Türkiye ve İran Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan iki ELT dizisinde cinsiyete bağlı sosyal eşitsizliklerin metinlere ve resimlere yansımaya şekillerine odaklanmaktadır. Çalışmanın sonucunda kadın ve erkek temsillerinde dengesizlik ve her iki ELT serisinin incelenen tüm kategorilerinde cinsiyetle ilgili kalıplaşmış baskılar olduğu ortaya çıkmıştır. Her iki kitap setinde de kadınları anne, ev hanımı, erkekleri de ekmekçi olarak betimleyen geleneksel kadın ve erkek rolleri vurgulanmıştır. Kadınların aksine, erkeklere tüm temel sosyal alanlarda aktif rol aldırılmış ve erkeklere kadınlardan daha çok sayıda metinler ve resimlerde yer aldırılmıştır. Ders kitapları ile ilgili kitap inceleme çalışmalarına detaylı olarak sonraki bölümlerde yer verilecektir. Özel eğitim okullarında okutulan ders kitapları ile ilgili ders kitabı inceleme çalışmaları tarandığında sadece Demir'in (2017) yapmış olduğu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabının çeşitli açılardan incelenmesi ile ilgili bir çalışmaya rastlanmıştır. Çalışma sonuçları içerik, görsel, dil-anlatım, etkinlikler ve değerlendirme gibi başlıklar altında incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Özel Eğitim Meslek Okullarında okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabının tekrar gözden geçirilerek güncellenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak; hem bütün ders kitaplarının incelendiği hem de zihin yetersizliği olan çocukların eğitim aldıkları özel eğitim uygulama okullarında okutulan ders kitaplarına yönelik kitap incelemelerine rastlanmamıştır. Alandaki bu eksikliğin önemli olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde birçok alanda ders kitapları farklı niteliklere göre incelendiği görülmektedir. Fakat özel eğitim alanında tüm ders kitapları için öğretmen görüşlerinin belirtildiği bir kitap inceleme çalışması ile karşılaşılmaamıştır. Bu çalışmada özel eğitim ders kitapları görsel düzen-tasarım, içerik, dil-anlatım ve ölçme değerlendirme kriterleri açısından öğretmen görüşleri ile değerlendirilmiştir. Alanda oluşturulan kitapların niteliğine ilişkin bir veri elde edilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu verilerin toplanmasında en güvenilir sonuçların kitapların uygulayıcısı olan öğretmenlerden elde edileceği düşünüldüğünden öğretmen görüşlerinden yararlanılmıştır. Bu çalışma alanda ilk olması ve özgün bir çalışma olması açısından önemlidir. Aynı zamanda

ileri çalışmalarda yapılan durum tespitinden yola çıkılarak yeniden oluşturulacak kitapların Talim ve Terbiye Kurulunda kitap incelemelerinde bulunan komisyon üyelerine yeni çıkarılacak kitap çalışmalarını için ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada özel eğitim uygulama okullarında görev yapan öğretmenlerin, öğrencilere okutulan Millî Eğitim Bakanlığının yayımlanmış olduğu ders kitaplarını görsel düzen-tasarım, içerik, dil-anlatım ve ölçme-değerlendirme gibi değişkenler açısından inceleyerek görüşlerini almak ve ders kitaplarının olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya çıkarmak hedeflenmiştir.

Bu çalışmada özel eğitim uygulama okullarında görev yapan öğretmenlerin öğrencilere okutulan Millî Eğitim Bakanlığının yayımlanmış olduğu ders kitaplarını görsel düzen-tasarım, içerik, dil anlatım ve ölçme-değerlendirme gibi değişkenler açısından inceleyerek görüşlerinin alınması ve ders kitaplarının olumlu ve olumsuz yönlerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

1.1. Araştırmanın amacı

Araştırmanın amacı, MEB tarafından hazırlanan ve özel eğitim uygulama okullarında okutulan ders kitaplarının değerlendirme ölçeği kullanılarak alanda çalışan öğretmenlerin görüşlerine göre incelenmesidir. Böylelikle ders kitapları uygulamayı yapan kişiler tarafından değerlendirileceğinden alana katkı sağlayacaktır.

- 1- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin özel eğitim uygulama okullarında okutulan ders kitaplarındaki görsel düzen-tasarım açısından görüşleri nelerdir?
- 2- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin özel eğitim uygulama okullarında okutulan ders kitaplarındaki içerik açısından görüşleri nelerdir?
- 3- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin özel eğitim uygulama okullarında okutulan ders kitaplarındaki dil ve anlatım açısından görüşler nelerdir?
- 4- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin özel eğitim uygulama okullarında okutulan ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme açısından görüşleri nelerdir?
- 5- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre görsel düzen-tasarım ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 6- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre içerik ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 7- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre dil ve anlatım ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 8- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre ölçme ve değerlendirme ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 9- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin mezuniyet bölümlerine göre görsel düzen-tasarım ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 10- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin mezuniyet bölümlerine göre içerik ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 11- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin mezuniyet bölümlerine göre dil ve anlatım ile ilgili görüşleri nelerdir?
- 12- Özel eğitim uygulama okullarında çalışan öğretmenlerin mezuniyet bölümlerine göre ölçme ve değerlendirme ile ilgili görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Bu çalışmada, olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir şekilde ortaya koyan bir araştırma türü olan nicel araştırma yöntemlerinden betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırma modeli bir konudaki durumu araştırmayı ve belirlemeyi hedefler. Betimsel yöntemler, ilgilenilen ve araştırılmak istenen problemin mevcut durumunu ortaya koymaya yöneliktir. Bu yöntemlerin en temel özelliği, var olan durumu kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi çalışmaktır. Bu tür araştırmalarda örneklem oldukça geniş tutulur (Büyüköztürk vd., 2015).

2.2. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmaya Batı Karadeniz bölgesinde bulunan Bolu, Düzce ve Bartın illerinden 129 öğretmen katılmıştır. Katılımcıların seçilme kriterleri; özel eğitim öğretmeni olarak “Özel Eğitim Uygulama Okulunda çalışıyor” veya “İlgili kitapları kullanmak şartıyla bu okullarda görev yapmış olmak” şeklinde belirlenmiştir. İllerdeki Millî Eğitim Müdürlüklerinden gerekli izinler alındıktan sonra okul müdürleri aranarak detaylı bilgi verilmiştir. Katılımcılar

araştırmaya gönüllük esasına dayanarak alınmışlardır. Araştırmaya katılan katılımcıların demografik bilgileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1.

Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Erkek	44	34,1
Kadın	85	65,9
Toplam	129	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların %34,1’i erkek öğretmenlerden, %65,9’u kadın öğretmenlerden oluşmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu kadın öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş değişkenine göre dağılımları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2.

Öğretmenlerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımları

Yaş	f	%
20-30 Yaş	71	55,0
31-40 Yaş	44	34,1
41-50 Yaş	13	10,1
50 ve Üzeri	1	,8
Toplam	129	100,0

Tablo 2’ye bakıldığında katılımcıların %55,0’inin 20-30 yaş aralığında, %34,1’inin 31-40 yaş aralığında, %10,1’inin 41-50 yaş aralığında ve %0,8’inin 50 yaş ve üzerinde olduğu görülmüştür. Araştırmanın yarısından fazlasını 20-30 yaş aralığındaki öğretmenler oluşturmaktadır. 50 yaş ve üzerinde ise sadece 1 katılımcıya rastlanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim seviyelerine göre dağılımları Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3.

Öğretmenlerin Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımları

Eğitim Seviyesi	f	%
Lisans	121	93,8
Lisansüstü	8	6,2
Toplam	129	100,0

Tablo 3’te görüldüğü gibi katılımcıların %93,8’i lisans, %6,2’si lisansüstü mezunu öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre dağılımları Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4.

Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımları

Mesleki Kıdem	f	%
1-10 Yıl	97	75,2
11 Yıl ve üzeri	32	24,8
Toplam	129	100,0

Tablo 4’te görüldüğü gibi katılımcıların %75,2’sini 1-10 kıdem yılı arasındaki öğretmenler, %24,8’ini 11 yıl ve üzeri kıdem yılı arasındaki öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin mezuniyet bölümlerine göre dağılımları Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5.

Öğretmenlerin Mezuniyet Bölümlerine Göre Dağılımları

Mezuniyet Bölümü	f	%
Özel Eğitim	65	50,4
Sınıf Öğretmenliği	29	22,5
Diğer	35	27,1
Toplam	129	100,0

Tablo 5’te görüldüğü gibi katılımcıların %50,4’ü özel eğitimden, %22,5’i sınıf öğretmenliğinden, %27,1’i diğer bölümlerden (%2,3 Türk Dili ve Edebiyatı, %2,3 Tarih, %3,9 Okul Öncesi Öğretmenliği, %0,8 Bolu Eğitim Enstitüsü, %2,3 Sosyal Hizmetler, %3,1 Beden Eğitimi, %0,8 Müzik, %0,8 Kimya, %0,8 Ziraat Mühendisliği, %0,8 Ekonometri, %0,8 İşletme, %0,8 Sosyoloji, %0,8 Felsefe, %0,8 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, %0,8 Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, %3,1 Türkçe Öğretmenliği, %0,8 Resim Öğretmenliği) mezun öğretmenlerden oluşmaktadır.

2.3. Veri toplama araçları ve süreci

Bu araştırmada kullanılan anket; araştırmacılar tarafından 3 özel eğitim uzmanının görüşleri dâhilinde Alpan (2014); Güzel ve Adıbelli (2011); Mazlum ve Mazlum (2016); Şahin (2004); Tutak ve Güder (2012); Yapıcı (2004)'nın yapmış oldukları kitap inceleme ve öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesiyle ilgili çalışmalardan özel eğitim kitaplarına uyarlanmıştır. Kullanılan anketin geçerlik ve güvenilirliği ölçme değerlendirme alanında doktora unvanına sahip 1 ve eğitim programları alanında profesör unvanına sahip 1 olmak üzere 2 uzman görüşü alınarak sağlanmıştır. Anket içeriği 4 ana başlık (Görsel Düzen-Tasarım, İçerik, Dil ve Anlatım, Ölçme ve Değerlendirme) ve bu ana başlıkların altındaki sorulardan oluşmaktadır. Uzman görüşlerinden sonra “Görsel Düzen-Tasarım” başlığı altında 28 soru, “İçerik” başlığı altında 26 soru, “Dil ve Anlatım” başlığı altında 10 soru, “Ölçme ve Değerlendirme” başlığı altında 10 soru olmak üzere toplamda 74 soru ile anket şekillenmiştir. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik bilgilerinin yer aldığı sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise araştırma için gerekli olan kitap inceleme ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Soruların anlaşılabilirliğini ölçmek ve gerekli düzenlemeleri yapmak için araştırmacının çalıştığı okuldaki 2 özel eğitim öğretmeni ile pilot çalışma yapılmıştır. Uygulama sürecinde öğretmenlere daha önceden hazırlanmış anket soruları verilmiştir. Anket öncesinde öğretmenlere yapılacak olan çalışma ve anket ile ilgili kısa açıklamalar yapılmıştır. Araştırmanın verileri Mart-Haziran 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Anketler, okul saatleri içerisinde okul ortamında araştırmacı tarafından öğretmenlere dağıtılarak uygulanmıştır. Öğretmenlerin cevaplama hızlarına bağlı olarak anketlerin uygulanması 15-20 dakika sürmüştür.

2.4. Verilerin analizi

Verilerin analizi SPSS 25 istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır. Elde edilen verileri betimlemek için frekans (f) ve yüzde (%) teknikleri kullanılmıştır. Önce bütün öğretmenlerin görüşleri bu teknik ile görsel düzen-tasarım, içerik, dil ve anlatım, ölçme değerlendirme başlıkları altında incelenmiştir. Daha sonra bu 4 ana başlık öğretmenlerin mezuniyet bölümü ve mesleki kıdemlerine göre incelenmiştir.

2.5. Araştırmanın etik izinleri

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı = Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde Eğitim Araştırmaları Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi= 03/01/2018

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası= 2017/287

3. BULGULAR

Bu çalışmada bulgular; Görsel Düzen ve Tasarım, İçerik, Dil ve Anlatım, Ölçme ve Değerlendirme kriterlerine göre öncelikle tüm öğretmenlerin daha sonra öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre ve son olarak öğretmenlerin mezuniyet bölümlerine göre görüşlerine yer verecek şekilde kategorize edilmiştir.

Öğretmenlerin özel eğitim okullarında okutulan ders kitaplarının görsel düzen-tasarım bölümü ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla 28 soru sorulmuştur. Elde edilen bulguların yüzde (%) dağılımları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.

Öğretmenlerin Görsel Düzen-Tasarım İle İlgili Görüşleri

Görsel Düzen ve Tasarım	Tüm Öğretmenler		Mesleki kıdem				Mezuniyet bölümü					
			1-10 yıl		11 yıl ve üzeri		Özel Eğitim		Sınıf Öğrt.		Diğer	
	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
1.Kapak kartonu kalın ve kolay kırılmayan maddeden yapılmış mıdır?	49,6	50,4	52,6	47,4	40,6	59,4	44,6	55,4	55,2	44,8	54,3	45,7
2.Kapak kitabın içeriği hakkında mesaj verebilecek şekilde düzenlenmiş midir?	63,6	36,4	60,8	39,2	71,9	28,1	61,5	38,5	75,9	24,1	57,1	42,9
3.Dış kapak baskısı net ve temiz midir?	82,9	17,1	83,5	16,5	81,3	18,8	76,9	23,1	82,8	17,2	94,3	5,7

Tablo 6. (devamı)

Öğretmenlerin Görsel Düzen-Tasarım İle İlgili Görüşleri

Görsel Düzen ve Tasarım	Tüm Öğretmenler		Mesleki kıdem				Mezuniyet bölümü				Diğer	
	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
4.Kitabın sırt kısmında yazar veya yazarların adı-soyadı, ayrıca basıldığı yıl ve ay bilgilerine yer verilmiş midir?	61,2	38,8	62,9	37,1	56,3	43,7	63,1	36,9	65,5	34,5	54,3	45,7
5.İç kapak ön yüzünde kitabın adı, kullanılacağı okul türü ve sınıf seviyesi, yayınevinin amblemi, yazarın adı-soyadı, kitabın 5 yıl süreyle okutulmasının uygun olduğunu belirten talim ve terbiye kurulu kararı, ders kitabının basıldığı yıl, ay ve yer bilgileri belirtilmiş midir?	62,0	38,0	59,8	40,2	68,8	31,2	52,3	47,7	72,4	27,6	71,4	28,6
6.İç kapak arka yüzünde editör, dil, görsel, program geliştirme, ölçme değerlendirme, rehberlik ve gelişim uzmanları, alan uzmanları yer alıyor mu?	71,3	28,7	68,0	32,0	81,3	18,7	66,2	33,8	75,9	24,1	77,1	22,9
7.İç kapak arka yüzünde kitabı tanıtıcı, kitabın nasıl ve niçin hazırlandığını anlatan bir önsöz bulunuyor mu?	39,5	60,5	42,3	57,7	31,3	68,7	38,5	61,5	34,5	65,5	45,7	54,3
8.Kitap sonunda kaynakça bölümüne yer verilmiş midir?	45,0	55,0	46,4	53,6	40,6	59,4	43,1	56,9	41,4	58,6	51,4	48,6
9.Cilt kitabın yıpranmasını engelleyecek ve uzun süre kullanımını sağlayacak nitelikte midir?	42,6	57,4	38,1	61,9	56,3	43,7	33,8	66,2	62,1	37,9	42,9	57,1
10.Kitabın boyutları öğrencilerin fiziksel seviyelerine uygun mudur?	72,1	27,9	68,0	32,0	84,4	15,6	66,2	33,8	89,7	10,3	68,6	31,4
11.Kitap ağırlığı öğrencilerin yaş ve gelişim düzeylerine uygun mudur?	79,8	20,2	78,4	21,6	84,4	15,6	80,0	20,0	89,7	10,3	71,4	28,6
12.Kullanılan kağıt mat/parlak olmayan özellikte midir?	76,7	23,3	77,3	22,7	75,0	25,0	76,9	23,1	75,9	24,1	77,1	22,9
13.Kağıt dokusu pürüzsüz müdür?	86,0	14,0	86,6	13,4	84,4	15,6	81,5	18,5	93,1	6,9	88,6	11,4
14.Kağıt kalınlığı baskının arkasına geçmeyecek ölçüde yeterli midir?	75,2	24,8	74,2	25,8	78,1	21,9	70,8	29,2	72,4	27,6	85,7	14,3
15.Yapılan baskı net ve temiz midir?	79,1	20,9	76,3	23,7	87,5	12,5	70,8	29,2	89,7	10,3	85,7	14,3
16.Kullanılan resimler güncel midir?	46,5	53,5	41,2	58,8	62,5	37,5	40,0	60,0	51,7	48,3	54,3	45,7
17.Resim baskıları net ve anlaşılır mıdır?	65,9	34,1	58,8	41,2	87,5	12,5	55,4	44,6	79,3	20,7	74,3	25,7
18. Resimlerde gerçek hayattan alıntılar ve çizimler var mıdır?	76,7	23,3	76,3	23,7	78,1	21,9	73,8	26,2	79,3	20,7	80,0	20,0
19.Resimler yazılı metinlerin arasına uygun şekilde yerleştirilmiş midir?	78,3	21,7	78,4	21,6	78,1	21,9	75,4	24,6	79,3	20,7	82,9	17,1
20.Resim boyutları öğrencinin bilişsel seviyesine uygun seçilmiş midir?	63,6	36,4	64,9	35,1	59,4	40,6	56,9	43,1	51,7	48,3	85,7	14,3

Tablo 6. (devamı)

Öğretmenlerin Görsel Düzen-Tasarım İle İlgili Görüşleri

Görsel Düzen ve Tasarım	Tüm Öğretmenler		Mesleki kıdem				Mezuniyet bölümü				Diğer	
	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
21.Tablo, şekil ve grafikler net ve anlaşılır mıdır?	64,3	35,7	62,9	37,1	68,8	31,2	56,9	43,1	72,4	27,6	71,4	28,6
22.Tablo, şekil ve grafiklerin boyutları öğrencinin bilişsel ve fiziksel seviyesine uygun seçilmiş midir?	62,0	38,0	58,8	41,2	71,9	28,1	55,4	44,6	72,4	27,6	65,7	34,3
23.Metin yazılarının puntoları uygun büyüklükte midir?	67,4	32,6	68,0	32,0	65,6	34,4	66,2	33,8	69,0	31,0	68,6	31,4
24.Metinlerin yazı karakterleri uygun şekilde seçilmiş midir?	75,2	24,8	76,3	23,7	71,9	28,1	70,8	29,2	82,8	17,2	77,1	22,9
25.Metinlerdeki yazı rengi veya ton değeri uygun seçilmiş midir?	70,5	29,5	69,1	30,9	75,0	25,0	67,7	32,3	79,3	20,7	68,6	31,4
26.Sayfa düzeni uygun şekilde planlanmış mıdır?	72,1	27,9	73,2	26,8	68,8	31,2	67,7	32,3	69,0	31,0	82,9	17,1
27.Satır aralıkları uygun bırakılmış mıdır?	81,4	18,6	84,5	15,5	71,9	28,1	81,5	18,5	79,3	20,7	82,9	17,1
28.Başlıklar yazı karakteri, punto ve renk açısından uygun mudur?	74,4	25,6	74,2	25,8	75,0	25,0	70,8	29,2	79,3	20,7	77,1	22,9

Tablo 6’da genel olarak “görsel düzen ve tasarım” bölümü ile ilgili tüm öğretmenlerin; kâğıt kalitesi ve dokusu, baskı kalitesi, kitap boyutu, sayfa düzeni, yazı karakterleri ve punto büyüklüğü konuları hakkındaki sorulara olumlu yanıtlar verdikleri; kapak kartonunun kalınlığı, iç kapakta kitabı tanıtıcı, amacını ifade edici bir önsöz bulunup bulunmadığı, kitap sonunda kaynakçaya yer verilmesi ve resimlerin güncel olması hakkındaki sorulara olumsuz yanıtlar verdikleri görülmüştür.

Mesleki kıdem yılına göre “Görsel Düzen ve Tasarım” bölümü ile ilgili görüşlere bakıldığında; 1-10 kıdem yılına sahip öğretmenlerin; kitabın iç kapak arka yüzünde kitabı tanıtıcı önsöz bulunup bulunmadığı, kitap sonunda kaynakça olup olmadığı, kitap cildinin sağlamlığı ve resimlerin güncelliği ile ilgili maddeler hakkında olumsuz görüş belirttikleri; diğer maddeler hakkında olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. 11 ve üzeri kıdem yılına sahip öğretmenlerin ise; kapak kartonunun sağlamlığı, iç kapak arka yüzünde kitabı tanıtıcı önsöz bulunup bulunmadığı ve kitap sonunda kaynakça olup olmadığı ile ilgili maddeler hakkında olumsuz görüş belirttikleri; diğer maddeler hakkında olumlu görüş belirttikleri görülmektedir.

Mezuniyet bölümlerine göre “Görsel düzen ve tasarım” bölümü ile ilgili görüşlere bakıldığında; özel eğitim mezunu öğretmenlerin; kapak kartonunun sağlamlığı, iç kapakta kitabı tanıtıcı, amacını ifade edici bir önsöz bulunup bulunmadığı, kitap sonunda kaynakçaya yer verilmesi, cilt dayanıklılığı ve resimlerin güncel olması hakkındaki sorulara olumsuz yanıtlar verdikleri, diğer sorulara olumlu yanıtlar verdikleri görülmüştür. Sınıf öğretmenliği mezunu öğretmenlerin; iç kapakta kitabı tanıtıcı, amacını ifade edici bir önsöz bulunup bulunmadığı ve kitap sonunda kaynakçaya yer verilmesi hakkındaki sorulara olumsuz yanıtlar verdikleri, diğer sorulara olumlu yanıtlar verdikleri görülmüştür. Diğer branş mezunu öğretmenlerin; iç kapakta kitabı tanıtıcı, amacını ifade edici bir önsöz bulunup bulunmadığı ve cilt dayanıklılığı hakkındaki sorulara olumsuz yanıtlar verdikleri, diğer sorulara olumlu yanıtlar verdikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin özel eğitim okullarında okutulan ders kitaplarının içerik ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla 26 soru sorulmuştur. Elde edilen bulguların yüzde (%) dağılımları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.
Öğretmenlerin İçerik ile İlgili Görüşleri

İçerik	Tüm Öğretmenler		Mesleki kıdem				Mezuniyet bölümü				Diğer	
	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
1.İçerik Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ile Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanmış mıdır?	85,3	14,7	82,5	17,5	93,8	6,2	83,1	16,9	89,7	10,3	85,7	14,3
2.İçerikte bireylerin hak ve özgürlüklerini ihlal edecek unsurlar bulunmakta mıdır?	25,6	74,4	24,7	75,3	28,1	71,9	24,6	75,4	31,0	69,0	22,9	77,1
3.Kitap içeriği güncel midir?	56,6	43,4	55,7	44,3	59,4	40,6	50,8	49,2	58,6	41,4	65,7	34,3
4.Kitabın içeriği basitten karmaşığa olacak şekilde düzenlenmiş midir?	86,0	14,0	85,6	14,4	87,5	12,5	86,2	13,8	86,2	13,8	85,7	14,3
5.Kazanımların tamamına yer verilmiş midir?	49,6	50,4	43,3	56,7	68,8	31,2	46,2	53,8	58,6	41,4	48,6	51,4
6.İçerik günlük hayatla ilişkilendirilmiş midir?	72,9	27,1	68,0	32,0	87,5	12,5	69,2	30,8	79,3	20,7	74,3	25,7
7.İçerik gelecekteki yaşama hazırlayıcı mıdır?	56,6	43,4	54,6	45,4	62,5	37,5	55,4	44,6	51,7	48,3	62,9	37,1
8.İçerik öğrenme merakı oluşturmakta mıdır?	46,5	53,5	41,2	58,8	62,5	37,5	41,5	58,5	58,6	41,4	45,7	54,3
9.Konuya girişte öğrencilerin ilgi ve merakını uyandıracak örneklerle, hikayelere, karikatürlere vb. yer verilmiş midir?	40,3	59,7	39,2	60,8	43,8	56,3	40,0	60,0	41,4	58,6	40,0	60,0
10.İçerikte gereksiz tekrar, bilgi ve ayrıntılara yer verilmiş midir?	34,9	65,1	34,0	66,0	37,5	62,5	33,8	66,2	41,4	58,6	31,4	68,6
11.Konular öğrencilerin bilişsel seviyesine uygun mudur?	66,7	33,3	64,9	35,1	71,9	28,1	63,1	36,9	69,0	31,0	71,4	28,6
12.Kullanılan görseller metin ile ilişkili midir?	92,2	7,8	93,8	6,2	87,5	12,5	93,8	6,2	89,7	10,3	91,4	8,6
13.Kullanılan görseller konu ile ilişkili midir?	89,9	10,1	91,8	8,2	84,4	15,6	92,3	7,7	82,8	17,2	91,4	8,6
14.Yönergeler açık ve anlaşılır biçimde midir?	73,6	26,4	74,2	25,8	71,9	28,1	72,3	27,7	65,5	34,5	82,9	17,1
Tablo.3.2. Devam												
15.Kitap öğrencinin önceki bilgilerini kullanacak şekilde tasarlanmış mıdır?	55,0	45,0	48,5	51,5	75,0	25,0	47,7	52,3	65,5	34,5	60,0	40,0
16.İşlenişlerde pekiştireçlere yer verilmiş midir?	34,1	65,9	30,9	69,1	43,8	56,2	21,5	78,5	48,3	51,7	45,7	54,3
17.Kitabı destekleyecek yardımcı araç-gereç (video, ses bandı vs.) mevcut mudur?	14,7	85,3	16,5	83,5	9,4	90,6	9,2	90,8	24,1	75,9	17,1	82,9
18.Etkinlikler konunun hemen ardından gelmekte midir?	65,1	34,9	64,9	35,1	65,6	34,4	64,6	35,4	58,6	41,4	71,4	28,6
19.Kitapta verilen örnekler, etkinlikler işlenişler vb. öğrencilerin farklı becerilerini (problem çözme, gözlem vb.) ortaya çıkarma düzeyinde midir?	35,7	64,3	32,0	68,0	46,9	53,1	24,6	75,4	48,3	51,7	45,7	54,3
20.Etkinlikler yaparak-yaşayarak öğrenmeye fırsat vermekte midir?	38,8	61,2	37,1	62,9	43,8	56,2	24,6	75,4	51,7	48,3	54,3	45,7
21.Önerilen etkinlikler ünitenin amacı ve öğrenci kazanımları ile örtüşmekte midir?	70,5	29,5	69,1	30,9	75,0	25,0	66,2	33,8	72,4	27,6	77,1	22,9
22.Önerilen etkinlikler kolay hazırlanabilir ve uygulanabilir nitelikte midir?	67,4	32,6	68,0	32,0	65,6	34,4	64,6	35,4	65,5	34,5	74,3	25,7

Tablo 7. (devamı)*Öğretmenlerin İçerik ile İlgili Görüşleri*

İçerik	Tüm Öğretmenler		Mesleki kıdem				Mezuniyet bölümü					
	E (%)	H (%)	1-10 yıl		11 yıl ve üzeri		Özel Eğitim		Sınıf Öğrt.		Diğer	
			E (%)	H (%)	E (%)	H (%)	E (%)	H (%)	E (%)	H (%)		
23.Öğretim stratejilerine (sunuş, buluş araştırma-inceleme) uygun olarak düzenlenmiş midir?	45,0	55,0	42,3	57,7	53,1	46,9	40,0	60,0	55,2	44,8	45,7	54,3
24.Konular bir önceki sınıf programını tamamlayıcı, bir sonrakine hazırlayıcı mıdır?	47,3	52,7	43,3	56,7	59,4	40,6	35,4	64,6	58,6	41,4	60,0	40,0
25.Atatürk İnkılap ve İlkelerini kavratan ve benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiş midir?	50,4	49,6	49,5	50,5	53,1	46,9	52,3	47,7	55,2	44,8	42,9	57,1
26.Metin sayısı yıllık ders saatiyle orantılı mıdır?	51,2	48,8	48,5	51,5	59,4	40,6	41,5	58,5	62,1	37,9	60,0	40,0

Tablo 7’de genel olarak “içerik” bölümü ile ilgili öğretmenlerin; kitap içeriğinin Millî Eğitimin amaç ve ilkelerine uygun olduğu, yönergelerin anlaşılır olduğu, etkinliklerin kazanımlarla ilişkili ve kolay uygulanabilir olduğu, görsellerin metin ve konuyla uyumlu olduğu, içeriğin günlük hayatla ilişkili ve öğrenciyi geleceğe hazırlayıcı olduğu hakkında olumlu görüşler belirtirlerken; diğer yandan öğretmenlerin bir kısmının, kitabı destekleyecek yardımcı araç gereç olmadığını, kazanımların tamamına yer verilmediğini, içeriğin çocukta öğrenme merakı oluşturmadığını, konuya girişte merak uyandıracak etkinliklere yer verilmediğini, işlenişlerde pekiştireçlere değinilmediğini, etkinliklerin yaparak yaşayarak öğrenmeye fırsat vermediğini de belirttikleri görülmektedir.

Mesleki kıdem yılına göre “İçerik” bölümü ile ilgili görüşlere bakıldığında; 1-10 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin 11 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlere göre kitap hakkında daha fazla olumsuz görüş belirttikleri görülmektedir. 11 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler; öğrencide ilgi ve merak uyandıracak etkinliklere yer verilip verilmediği, işlenişlerde pekiştireçlere yer verilip verilmediği, kitabı destekleyecek yardımcı araç gereç bulunup bulunmadığı ve etkinliklerin yaparak yaşayarak öğrenmeye fırsat sunup sunmadığı ile ilgili maddelere olumsuz görüş belirttikleri görülmektedir. 1-10 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler ise bu maddelere ek olarak; kitabın öğrencinin önceki bilgilerini kullanacağı şekilde tasarlanmadığını, öğrenim stratejilerine uygun olarak düzenlenmediğini, konular arasında ardışıklığın bulunmadığını ve metin sayısının yıllık ders saatiyle orantılı olmadığını belirtmişlerdir.

Mezuniyet bölümlerine göre “İçerik” bölümü ile ilgili görüşlere bakıldığında; özel eğitim mezunu öğretmenler; kazanımların tamamına yer verilmediğini, içeriğin öğrencide öğrenme merakı oluşturmadığı, önceki öğrenmeleri kullanmaya fırsat vermediği, kitabı destekleyecek yardımcı materyal bulunmadığı, verilen örneklerin-etkinliklerin farklı becerilere genellenebilir nitelikte olmadığı ve yaparak yaşayarak öğrenmeye fırsat vermediğini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmeni mezunu öğretmenler; kazanımların tamamına yer verilmediğini, konuya girişte öğrencilerin ilgi ve merakını uyandıracak karikatür, hikâye vb. yer verilmediğini, işlenişlerde pekiştireçlere yer verilmediğini ve kitabı destekleyecek yardımcı materyal bulunmadığı belirtmişlerdir. Diğer branş mezunu öğretmenler; içerikte Atatürk inkılap ve ilkelerini benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmediğini, öğretim stratejilerine uygun düzenlenmediğini, verilen örneklerin-etkinliklerin farklı becerilere genellenebilir nitelikte olmadığını, kitabı destekleyecek yardımcı materyal bulunmadığı ve işlenişlerde pekiştireçlere yer verilmediğini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin özel eğitim okullarında okutulan ders kitaplarının dil ve anlatım ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla 10 soru sorulmuştur. Elde edilen bulguların yüzde (%) dağılımları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.
Öğretmenlerin Dil ve Anlatım İle İlgili Görüşleri

Dil ve Anlatım	Tüm Öğretmenler		Mesleki kıdem				Mezuniyet bölümü				Diğer	
	E (%)	H (%)	1-10 yıl		11 yıl ve üzeri		Özel Eğitim		Sınıf Öğrt.		E (%)	H (%)
			E (%)	H (%)	E (%)	H (%)	E (%)	H (%)	E (%)	H (%)		
1.Açık ve sade bir dilde yazılmış mıdır?	79,8	20,2	81,4	18,6	75,0	25,0	83,1	16,9	79,3	20,7	74,3	25,7
2.Kullanılan dil akıcı mıdır?	74,4	25,6	73,2	26,8	78,1	21,9	75,4	24,6	79,3	20,7	68,6	31,4
3.Kelimeler öğrencilerin bilişsel seviyesine uygun müdür?	66,7	33,3	63,9	36,1	75,0	25,0	67,7	32,3	62,1	37,9	68,6	31,4
4.Cümleler sınıf düzeylerine uygun uzunlukta mıdır?	62,8	37,2	59,8	40,2	71,9	28,1	58,5	41,5	69,0	31,0	65,7	34,3
5.Cümleler basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru sıralanıyor müdür?	69,8	30,2	64,9	35,1	84,4	15,6	69,2	30,8	79,3	20,7	62,9	37,1
6.Cümleler yazım kurallarına uygun müdür?	93,8	6,2	93,8	6,2	93,8	6,2	95,4	4,6	93,1	6,9	91,4	8,6
7.Cümlelerde anlatım bozukluğundan kaçınılmış mıdır?	84,5	15,5	83,5	16,5	87,5	12,5	84,6	15,4	89,7	10,3	80,0	20,0
8.Cümleler arası kopukluk var mıdır?	31,0	69,0	29,9	70,1	34,4	65,6	32,3	67,7	20,7	79,3	37,1	62,9
9.Cümlelerde neden-sonuç ilişkisi var mıdır?	67,4	32,6	66,0	34,0	71,9	28,1	64,6	35,4	65,5	34,5	74,3	25,7
10.Kullanılan yabancı kelimelerin (varsa) Türkçe okunuşları yanında gösterilmiş midir?	37,2	62,8	37,1	62,9	37,5	62,5	32,3	67,7	48,3	51,7	37,1	62,9

Tablo 8’de genel olarak “Dil ve Anlatım” bölümü ile ilgili öğretmenlerin olumlu düşündükleri fakat sadece “Kullanılan yabancı kelimelerin (varsa) Türkçe okunuşları yanında gösterilmiş midir?” maddesi ile ilgili olumsuz düşündükleri görülmektedir.

Mesleki kıdem yılına göre “Dil ve Anlatım” bölümü ile ilgili görüşlere bakıldığında; 1-10 arası ve 11 yıl üzeri kıdem yılına sahip öğretmenler; açık, sade ve akıcı bir dille yazıldığını, kelimelerin öğrencilerin bilişsel seviyelerine uygun olduğunu, cümlelerin basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru ilerlediğini, anlatım bozukluğundan kaçınıldığını, yazım kurallarına uyulduğunu, cümleler arasında kopukluk olmadığını ve cümlelerde neden-sonuç ilişkisinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

Mezuniyet bölümlerine göre “Dil ve Anlatım” bölümü ile ilgili görüşlere bakıldığında; özel eğitim, sınıf öğretmenliği ve diğer branş mezunu öğretmenler kitabın açık, sade ve akıcı bir dille yazıldığını, kelimelerin öğrencilerin bilişsel seviyelerine uygun olduğunu, cümlelerin basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru ilerlediğini, anlatım bozukluğundan kaçınıldığını, yazım kurallarına uyulduğunu, cümleler arasında kopukluk olmadığını ve cümlelerde neden-sonuç ilişkisinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin özel eğitim okullarında okutulan ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla 10 soru sorulmuştur. Elde edilen bulguların yüzde (%) dağılımları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9.
Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili Görüşleri

Ölçme ve Değerlendirme	Tüm Öğretmenler		Mesleki kıdem				Mezuniyet bölümü				Diğer	
	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
1.Kitabın öğretmen kılavuzu var mıdır? (Varsa a,b,c şıklarını cevaplayınız.)	24,0	76,0	21,6	78,4	31,3	68,7	21,5	78,5	24,1	75,9	28,6	71,4
a) Öğretmen kılavuz kitabında öğretmene yardımcı materyal kullanımı konusunda yeterli açıklamalar yer almakta mıdır?	22,5	77,5	22,7	77,3	21,9	78,1	20,0	80,0	24,1	75,9	25,7	74,3
b)Öğretmene yöntem ve tekniklerin kullanımı Tablo 3.4'ün devamı konusunda yeterli bilgi vermekte midir?	24,8	75,2	24,7	75,3	25,0	75,0	20,0	80,0	31,0	69,0	28,6	71,4
c) Kitapta geçen alıştırmaların cevaplarına yer veriliyor mu?	35,7	64,3	36,1	63,9	34,4	65,6	35,4	64,6	34,5	65,5	37,1	62,9
2.Test ve alıştırmalar kitabı var mıdır?	25,6	74,4	24,7	75,3	28,1	71,9	20,0	80,0	27,6	72,4	34,3	65,7
3.Test ve alıştırmalar için cevap anahtarları var mıdır?	26,4	73,6	25,8	74,2	28,1	71,9	21,5	78,5	31,0	69,0	31,4	68,6
4.Konu sonlarında ki sorular konuyu anlamayı ölçmek için yeterli midir?	34,9	65,1	35,1	64,9	34,4	65,6	33,8	66,2	31,0	69,0	40,0	60,0
5.Ölçme değerlendirme önerilen soru tipleri uygulanabilir nitelikte midir?	42,6	57,4	43,3	56,7	40,6	59,4	41,5	58,5	34,5	65,5	51,4	48,6
6.Ölçme değerlendirme etkinlikleri ünitenin amacı ile örtüşmekte midir?	51,9	48,1	53,6	46,4	46,9	53,1	52,3	47,7	48,3	51,7	54,3	45,7
7.Ölçme değerlendirme etkinlikleri açık ve anlaşılır bir şekilde belirtilmiş midir?	45,0	55,0	45,4	54,6	43,8	56,2	43,1	56,9	44,8	55,2	48,6	51,4
8.Ölçme değerlendirme etkinlikleri sınıf düzeyi için uygun nitelikte midir?	45,7	54,3	44,3	55,7	50,0	50,0	38,5	61,5	48,3	51,7	57,1	42,9
9.Ölçme değerlendirme örnekleri/etkinlikleri üniteye yer alan konuları içerik olarak ölçmede yeterli midir?	34,9	65,1	34,0	66,0	37,5	62,5	30,8	69,2	34,5	65,5	42,9	57,1
10.Ölçme değerlendirme etkinlikleri öğrencinin bilgilerini pekiştirme ve konuyu kendi kendilerine tekrar etme olanağı vermekte midir?	34,9	65,1	32,0	68,0	43,8	56,2	32,3	67,7	37,9	62,1	37,1	62,9

Tablo 9'da genel olarak "Ölçme ve değerlendirme" bölümü ile ilgili öğretmenler; öğretmen kılavuz kitabının bulunmadığını, test ve alıştırmalar kitabının olmadığını, ölçme değerlendirme etkinliklerinin anlaşılır şekilde ifade edilmediğini, içeriği ölçmede yetersiz olduğunu, konuyu pekiştirir nitelikte olmadığını, öğrenciye kendi kendine tekrar etme fırsatı sunmadığını ve konu sonlarındaki soruların konuyu anlamayı ölçmediğini belirtmişlerdir.

Mesleki kıdem yılına göre "Ölçme ve Değerlendirme" bölümü ile ilgili görüşlere bakıldığında; 1-10 kıdem yılına sahip öğretmenler; kitabın öğretmen kılavuz kitabının bulunduğunu, test ve alıştırmalar kitabının ve bunların cevap anahtarlarının bulunduğunu, konu sonlarındaki soruların anlamayı ölçer ve bu soruların uygulanabilir nitelikte olduğunu ve ölçme değerlendirme etkinliklerinin anlaşılır biçimde ifade edildiğini, öğrencinin bilgilerini pekiştirdiğini ve sınıf düzeyine uygun olduğunu belirtirken; ölçme değerlendirme etkinliklerinin ünite amacı ile örtüşmediğini belirtmişlerdir. 11 ve üzeri kıdem yılına sahip öğretmenlerin ise; olumlu düşündükleri madde bulunmazken; ölçme değerlendirme etkinliklerinin sınıf düzeyi için uygun nitelikte olup olmadığı konusunda öğretmen görüşlerinde olumlu ve olumsuz görüş sayılarının aynı olduğu görülmektedir.

Mezuniyet bölümlerine göre “Ölçme ve Değerlendirme” bölümü ile ilgili görüşlere bakıldığında; özel eğitim mezunu öğretmenlerin; kitabın öğretmen kılavuz kitabının, test ve alıştırma kitabının ve bunların cevap anahtarlarının olmadığını, konu sonlarındaki soruların anlamayı ölçer ve bu soruların uygulanabilir nitelikte olmadığını, ölçme değerlendirme etkinliklerinin anlaşılır biçimde ifade edilmediğini, öğrencinin bilgilerini pekiştirmediğini ve sınıf düzeyine uygun olmadığını belirtirken; ölçme değerlendirme etkinliklerinin ünite amacıyla örtüştüğünü belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenliği mezunu öğretmenlerin; olumlu düşündükleri madde bulunmazken; yukarıda belirtilen tüm maddeler ile ilgili olumsuz düşündükleri görülmektedir. Diğer branş mezunu öğretmenler ise; önerilen soru tiplerinin uygulanabilir nitelikte olduğunu, etkinliklerinin ünite amacıyla örtüştüğünü ve ölçme değerlendirme etkinliklerinin sınıf düzeyi için uygun nitelikte olduğunu belirtirken; kalan diğer maddeler ile ilgili olumsuz düşündükleri görülmektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Yapılan araştırmada tüm öğretmenlerin görsel düzen- tasarım ile ilgili genel olarak olumlu düşündükleri görülmektedir. Öğretmenler kâğıt kalitesi ve dokusu, baskı kalitesi, kitap boyutu, sayfa düzeni, yazı karakterleri ve punto büyüklüğü konularında sorulan sorulara olumlu yanıtlar vermişlerdir. Bununla birlikte olumsuz görüş olarak kapak kartonunun kalın olmadığını, iç kapakta kitabı tanıtıcı, amacını ifade edici bir önsöz bulunmadığını, kitap sonunda kaynakçanın bulunmadığını ve resimlerin güncel olmadığını belirtmişler ve “Kapak oldukça ince.”, “Bilgi verici bir şey yok.”, “Nasıl kullanılacağı kesinlikle olmalı.” gibi ifadelerle cevaplarını desteklemişlerdir. Araştırma bulguları Bedir ve Demir (2006), Güzel ve Adıbelli (2011), Kolaç (2003), Şahin (2010), Taş (2007) yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin kitaplardaki görsel düzen ve tasarımı yeterli bulduklarını belirttikleri sonuçlar ile tutarlılık göstermektedir. Fakat Demir (2017), Mazlum ve Mazlum (2016), Özay ve Hasenekoğlu (2007), Şimşek vd. (2011), Yapıcı (2004) tarafından yapılan çalışmalarda öğretmenlerin kitaplardaki görsel düzen ve tasarımı yetersiz bulmaları sebebiyle bulgular bu çalışma ile paralellik göstermemektedir. Bu araştırmada görsel düzen-tasarımla ilgili olarak özel eğitimde öğrenciler için materyalin sağlamlığı, dayanıklılığı, kalın ve kolay yırtılmayan maddeden yapılmasının, kitaplarda tanıtıcı bilgilere yer verilmesinin hem öğrenciler hem de öğretmenler açısından yararlı olabileceğinin ve resimlerin güncellenerek kullanılmasının önemli olacağı sonucuna varılmıştır. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine ve mezuniyet bölümlerine göre görsel düzen-tasarım ile ilgili kısımda çok farklılık olmadığı genel olarak öğretmenlerin bu kısımla ilgili olumlu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularında öğretmenler içerikle ilgili 26 sorudan 15’ine olumlu, 11’ine olumsuz yanıt vermişlerdir. Öğretmenler kitap içeriğinin Milli Eğitimin amaç ve ilkelerine uygun olduğunu, etkinliklerin kazanımlarla ilişkili ve kolay uygulanabilir olduğunu, yönergelerin anlaşılır olduğunu, görsellerin metin ve konuyla ilişkili olduğunu, içeriğin günlük hayatla ilişkili ve öğrenciyi geleceğe hazırlayıcı olduğunu belirtmişlerdir. Öte yandan öğretmenlerin bir kısmının, kazanımların tamamına yer verilmediğini, içeriğin çocukta öğrenme merakı oluşturmadığını, konuya girişte merak uyandıracak etkinliklere yer verilmediğini, işlenişlerde pekiştiricilere değinilmediğini, kitabı destekleyecek yardımcı araç gereç olmadığını, etkinliklerin yaparak yaşayarak öğrenmeye fırsat vermediğini de belirttikleri görülmektedir. Öğretmenler bu yanıtları “Resimlerde gösterilen araçların bir kısmı güncelliğini yitirmişdir. Kitabın içeriğinin günümüze uygun olarak yeniden düzenlenmesi uygun olacaktır.”, “Hayır, kazanımların tamamına yer verilmemiş, yeniden gözden geçirilerek eklemeler yapılmalıdır.”, “Daha iyi olabilir.”, “Yeterli düzeyde değil.” gibi açıklamalarla desteklemişlerdir. Ders kitabı inceleme çalışmalarına bakıldığında içerik ile ilgili Arslan ve Özpınar (2009), Demir vd. (2009), Güzel ve Adıbelli (2011), Şahin (2010) çalışmalarında içeriğin yeterli bulunduğu; Al-Nofli (2018), Ayvaci ve Devocioğlu (2013), Çelik ve Gülcü (2016), Demir (2017), Roseman vd. (2010), Şimşek vd. (2011), Yılmaz vd. (2017) çalışmalarında içeriğin yetersiz bulunduğu sonuçlarına rastlanılmıştır. Bu sonuçtan hareketle özel eğitim ders kitaplarının içerik bölümü ile ilgili revizyona gidilmesi gerektiği düşünülmektedir. Mesleki kıdemlerine göre içerik ile ilgili öğretmen görüşleri incelendiğinde öğretmen görüşlerinin farklılaştığı görülmektedir. 1-10 yıl kıdeme sahip öğretmenler 12 madde hakkında olumlu, 14 madde hakkında olumsuz görüş bildirirken; 11 yıl ve üzeri öğretmenler 19 madde hakkında olumlu, 7 madde hakkında olumsuz görüş bildirmişlerdir. Mezuniyet bölümlerine göre içerik ile ilgili öğretmen görüşlerine bakıldığında özel eğitim mezunu öğretmenlerin 13 madde hakkında olumlu, 13 madde hakkında olumsuz; sınıf öğretmenliği mezunu öğretmenlerin 19 madde hakkında olumlu, 8 madde hakkında olumsuz; diğer branş mezunu öğretmenlerin 16 madde hakkında olumlu, 10 madde hakkında olumsuz görüş bildirdikleri görülmektedir. Bundan dolayı özel eğitim mezunu öğretmenlerin kitap içeriği hakkında kararsız kaldıkları, sınıf öğretmenliği ve diğer branş mezunu öğretmenlerin içerik hakkında olumlu düşündükleri sonucuna varılmıştır.

Özel eğitim ders kitaplarının dil-anlatım ile ilgili bölümünde öğretmenler kitap dilinin açık, sade ve akıcı olduğunu, cümlelerin basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru sıralandığını, yazım kurallarına uyulduğunu, anlatım bozukluklarından kaçınıldığını ve cümleler arasında neden-sonuç ilişkisi bulunduğunu belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler öğrencinin bilişsel düzeyine uygunluğu konusunda “İyi durumdaki bazı öğrenciler için çok yetersiz kalmaktadır.”, “Bilmiyorum.”, “Her öğrencinin değil.” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Bedir ve Demir (2006),

Demir vd. (2009) ve Taş'ın (2007) çalışmalarına bakıldığında bu çalışmalarda da kitapların dil ve anlatım bölümlerinin öğretmenler tarafından yeterliği bulunduğu görülmüştür. Bu sebeple yapılan bu çalışma yukarıda bahsedilen çalışmalar ile paralellik gösterirken Demir (2017), Kolaç (2003) ve Sezgin'in (2000) çalışmaları ile paralellik göstermemektedir. Tertemiz vd. (2001), ders kitaplarında öğrencilerin gelişim hızları ve öğrenme basamaklarına hassasiyet göstererek seviyelerine uygun dil ve anlatım kullanılması gerekliliğini savunmuştur. Özel eğitimde bireysel farklılıklar ilkesi göz önüne alındığında bu önem kendini daha da fazla göstermektedir. Bu bölümde öğretmen görüşlerinin mesleki kıdemlerine ve mezuniyet bölümlerine göre farklılaşmadığı, olumlu ve olumsuz cevap verdikleri soruların aynı olduğu ve genel olarak öğretmenlerin bu bölümle ilgili olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin kitaplardaki ölçme ve değerlendirme bölümlerini yetersiz buldukları ve soruların çoğuna "Hayır" cevabı verdikleri görülmüştür. Araştırmaya katılan öğretmenler öğretmen kılavuz kitabının bulunmadığını, test ve alıştırma kitaplarının olmadığını, ölçme değerlendirme etkinliklerinin anlaşılır şekilde ifade edilmediğini, içeriği ölçmede yetersiz olduğunu, konuyu pekiştirir nitelikte olmadığını, öğrenciye kendi kendine tekrar etme fırsatı sunmadığını ve konu sonlarındaki soruların konuyu anlamayı ölçmediğini belirtmişlerdir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular Bedir ve Demir (2006), Campbell ve Collins (2007), Çelik ve Gülcü (2016), Demir (2017), Gözütok vd. (2017), Güder ve Tutak (2012), Kolaç (2003), Şimşek vd. (2011) çalışmalarında buldukları ölçme değerlendirmede kitapların yetersiz kaldığı ibaresi ile tutarlılık göstermektedir. Ders kitaplarında belirli bölümlerin ardından yer verilen ölçme değerlendirme etkinliklerinin öğrencilerin kazanımları ne düzeyde kazandığını belirlemede önemli rol oynamaktadır (Kaya, 2008). Araştırma sonucundan hareketle özel eğitim ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme bölümünün gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre ölçme ve değerlendirme ile ilgili görüşleri dikkate alındığında 1-10 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin maddelerin çoğuna olumlu dönütler verdikleri, 11 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin olumlu cevap verdikleri madde bulunmazken "Ölçme değerlendirme etkinlikleri sınıf düzeyi için uygun nitelikte midir?" maddesinde yarı yarıya bir dağılım olduğu görülmektedir. Buradan hareketle öğretmenlerin mesleki kıdemleri arttıkça ölçme ve değerlendirme ile ilgili bölümde olumsuz görüş sayısının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin mezuniyet bölümlerine göre ölçme ve değerlendirme ile ilgili görüşleri dikkate alındığında özel eğitim ve diğer branş mezunu öğretmenlerin maddelerin çoğuna olumsuz dönütler verdikleri, sınıf öğretmenliği mezunu öğretmenlerin maddelerin tamamına olumsuz cevap verdikleri sonucuna varılmıştır. Diğer branş mezunu öğretmenler özel eğitim mezunlarından farklı olarak "Ölçme değerlendirme önerilen soru tipleri uygulanabilir nitelikte midir?", "Ölçme değerlendirme etkinlikleri sınıf düzeyi için uygun nitelikte midir?" sorularına olumlu görüş belirtmişlerdir.

Bu araştırmadan hareketle uygulamaya ve ileriye dönük öneriler şu şekildedir. Uygulamaya yönelik öneriler; öğretmenlerin özel eğitim ders kitaplarında görsel düzen-tasarım, içerik ve dil-anlatım bölümlerini yeterli buldukları fakat kitapların ölçme ve değerlendirmede yetersiz olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bu sebeple özel eğitim ders kitaplarında düzenlemeye gidilmesi gerektiği önerilmektedir. Ölçme değerlendirme etkinliklerinde kitaba ek olarak CD, video, resimli kartlar gönderilip öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenmesi desteklenmelidir. Bunun haricinde kitap içerisinde ölçme değerlendirme etkinlikleri üç boyutlu olarak hazırlanabilir. Böylelikle ilgi çekici hale getirilmiş olur. Bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda bir rapor hazırlanıp Millî Eğitim Bakanlığına sunularak özel eğitim ders kitaplarının yeniden revize edilmesi konusunda bir proje yapılabilir. İleri araştırmalara yönelik öneriler; bu araştırma Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan Bartın, Bolu ve Düzce illerinde özel eğitim okullarında görev yapan/yapmış öğretmenler tarafından şekillenmiştir. İleride yapılacak olan çalışmaların farklı bölge ve illerde görev yapan öğretmenlere uygulanması önerilmektedir. Özel eğitim ders kitapları ile ilgili çalışmaların çeşitlendirilmesi önerilmektedir. Bu çalışmada anket kullanılarak öğretmen görüşleri alınmıştır. İleri çalışmalarda görüşme veya farklı ölçekler geliştirilerek öğretmen görüşleri alınabilir. Doküman analizi yöntemi kullanılarak ders kitaplarını inceleme çalışması yapılabilir. Bu çalışmada öğretmen görüşleri alınarak değerlendirme yapılmıştır. İleri çalışmalarda velilerin, öğretmen adaylarının, akademisyenlerin ve ilgili komisyondaki üyelerin görüşleri alınarak değerlendirme yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- AAMR. (2002). *Mental retardation: Definition, classification, and systems of supports*. Amer Assn on Intellectual & Devel.
- Al-Nofli, M. A. (2018). An analysis of geography content in relation to geography for life standards in Oman. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 27(1), 56-68.
- Arslan, S. & Özpinar, İ. (2009). İlköğretim 6. sınıf matematik ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2009(12), 97-113.
- Ayvacı, H. Ş. & Devecioğlu, Y. (2013). 10. sınıf fizik ders kitabı ve kitaptaki etkinliklerin uygulanabilirliği hakkında öğretmen değerlendirmeleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 418-450.
- Bedir, G. & Demir, S. (2006, Nisan 14-16). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının "içerik, dil ve anlatım, değerlendirme", ölçütleri bakımından incelenmesi*. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, Gazi Üniversitesi.
- Berry, T., Cook, L., Hill, N., & Stevens, K. (2010). An exploratory analysis of textbook usage and study habits: Misperceptions and barriers to success. *College Teaching*, 59(1), 31-39.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş. & Çakmak, E. K. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Campbell, C., & Collins, V. L. (2007). Identifying essential topics in general and special education introductory assessment textbooks. *Educational Measurement: Issues and Practice*, 26(1), 9-18.
- Çakıroğlu, O. (2016). Özel eğitimde temel kavramlar. V. Aksoy (Ed.), *Özel eğitim* (1. Baskı, ss. 2-18) içinde. Pegem Akademi.
- Çelik, Y. & Gülcü, İ. (2016). Yurtdışında kullanılan Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarına yönelik öğretmen görüşleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 287-296.
- Demir, R. (2017). Özel eğitim din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabının çeşitli açılardan incelenmesi. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(9), 103-132.
- Demir, C., Maskan, A. K., Çevik, Ş. & Baran, M. (2009). Ortaöğretim 9. sınıf fizik ders kitabının ders kitabı değerlendirme ölçütlerine göre incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2009(13), 125-140.
- Gözütok, F. D., Ulubey, Ö., Yılmaz, G., Hamsi, M. & Dinçer, A. (2015). İlköğretim 1. sınıf Türkçe dersi öğretmen ve öğrenci kitaplarının değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 14(4), 1159-1178.
- Güder, Y. & Tutak, T. (2012). İlköğretim 5. sınıf öğretmenlerinin matematik ders kitabı hakkındaki görüş ve düşünceleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2012(19), 16-28.
- Güven, S. (2010). İlköğretim hayat bilgisi dersi ders ve öğrenci çalışma kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 84-95.
- Güzel, H. & Adıbelli, S. (2011). 9. sınıf fizik ders kitabının eğitsel, görsel, dil ve anlatım yönünden incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2011(26), 201-216.
- Hallaç, S. (2011). *6. sınıf sosyal bilgiler dersinde etkinliklerin uygulanmasında öğretmen görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat üniversitesi, Elazığ.
- IDEA. (2004). *Individuals with disabilities education act part b, data collection history*. <http://www.ideadata.org/docs/bdatahistory.pdf>
- Kanlı, U. & Yağbasan, R. (2004). Proje 2061'in ışığında fizik ders kitaplarının eğitimsel tasarımına eleştirel bir bakış. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 123-155.
- Kaya, A. (2008). *MEB tarafından hazırlatılan ilköğretim 4. ve 5. sınıf matematik ders kitaplarındaki etkinliklere ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.
- Kızılcıaoğlu, A. (2003). Orta öğretim coğrafya ders kitapları değerlendirme ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2003(8), 19-33.
- Kolaç, E. (2003). İlköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 105-137.
- Mazlum, O. & Mazlum, F. S. (2016). İlköğretim 4. sınıf ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *SED Journal of Art Education*, 4(1), 1-18. <https://doi.org/10.7816/sed-04-01-01>
- MEB. (2012). *Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. Ankara.
- MEB. (2018). *Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. Ankara.
- Özay, E. & Hasenekoğlu, İ. (2007). Lise-3 biyoloji ders kitaplarındaki görsel sunumda gözlemlenen bazı sorunlar. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 4(1), 80-91.
- Roseman, J. E., Stern, L., & Koppal, M. (2010). A method for analyzing the coherence of high school biology textbooks. *Journal of Research in Science Teaching: The Official Journal of the National Association for Research in Science Teaching*, 47(1), 47-70.

- Semerci, Ç. (2004). İlköğretim Türkçe ve matematik ders kitaplarını genel değerlendirme ölçeği. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(1), 49-54.
- Sezgin, G. (2000). *İlköğretim okullarının altıncı sınıfları için yazılan Türkçe ders kitapları üzerine bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sucuoğlu, B. (2009). Zihin engellilerin eğitimi. B. Sucuoğlu (Ed.), *Zihin engelliler ve eğitimleri* (2. Baskı, ss. 202-236) içinde. Kök Yayıncılık.
- Skliar, O. S. (2007). *Gender representations and gender bias in Elt textbooks published in the middle east: A case study of Elt textbooks published in Turkey and Iran* [Unpublished master thesis]. Middle East Technical University.
- Swanepoel, S. (2010). *The assessment of the quality of science education textbooks: Conceptual framework and instruments for analysis* [Unpublished doctoral dissertation]. University of South Africa.
- Şahin, A. (2010). İlköğretim ikinci ve üçüncü sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 40(185), 48-65.
- Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2004(9), 365-375.
- Şimşek, H., Sarıkoç, A. & Bozkurt, E. (2011). Lise fizik 12 ders kitabının fizik öğretmenleri tarafından değerlendirilmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2011(32), 285-294.
- Talim Terbiye Kurulu, M. E. B. B. (2013). *Taslak ders kitaplarının incelenmesinde değerlendirmeye esas olan kriterler*. MEB.
- Taş, A. M. (2007). Yeni sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 519-532.
- Taş, A. M. (2015). Sosyal bilgiler ders kitabı etkinliklerinin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Yatağan örneği) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Üniversitesi.
- Taşdemir, M. (2010). Ders kitaplarının kullanımında anlama stratejilerinin kullanımı ile başarı arasındaki ilişki üzerine bir durum çalışması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4), 913-947.
- Tertemiz, N., Ercan, L. & Kayabaşı, Y. (2004). Ders kitabı ve eğitimdeki önemi. L. Küçükahmet (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme Kılavuzu* (ss 34-67) içinde. Nobel Akademi.
- Turnbull, A., Turnbull, R., & Wehmeyer, M. L. (2007). *Exceptional lives: Special education in today's schools*. Merrill Prentice Hall.
- Yapıcı, M. (2004). İlköğretim 1. kademe ders kitaplarının öğrenci düzeyine uygunluğu. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-9.
- Yılmaz, M., Gündüz, E., Çimen, O. & Karakaya, F. (2017). 7. sınıf fen bilimleri ders kitabı biyoloji konularının bilimsel içerik incelemesi. *Turkish Journal of Education*, 6(3), 128-142.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

According to the Special Education Services Regulation updated by MEB in 2018, special education has been defined as “an individual who differs significantly from his peers in terms of individual and developmental characteristics and educational competencies”. The education given to children with special needs should also be special. Therefore, the concept of special education has been brought to the agenda. Turnbull et al. (2007), on the other hand, defined special education as “individualizing education according to the student in order to meet the student's individual needs”. Educational environments of students differ according to the degree of disability. The placement decision depends on the type and degree of child disability, performance in all academic and non-academic fields, educational needs, interests and aspirations. During the placement process, it is decided to ensure that individuals with special needs are educated in environments such as special education classes and special education schools, primarily in the classes where their peers do not have disability (Sucuoğlu, 2009). Special education schools are divided into two sections as Special Education Vocational School and Special Education Application School (I., II., III. Level) in Turkey. The importance of textbooks in general education is undeniably great. As in general education, there are textbooks for students' education programs in special education. While the same textbooks are taught to students in special education classes with their peers, there are textbooks prepared by the Board of Education within the Ministry of National Education for students in Special Education Schools (<http://orgm.meb.gov.tr/ekutuphane/derskitaplari/>). In Turkey, although the textbooks are evaluated according to the general criteria determined by The Board of Education, the lack of concrete criteria in this regard causes various problems. Studies to evaluate the textbooks are trying to clarify the problems in practice. If the program modifications made are taken into consideration, the textbooks to be prepared must have certain criteria in the light of these studies (Kanlı & Yağbasan, 2004). As a result, the reviews for the textbooks taught in Special Education Application Schools, where both the textbooks are examined and children with intellectual disabilities are trained, have not been found. This deficiency in the area is important. For this reason, this research was needed.

2. Method

A qualitative study method has been used in the study. 129 teachers from Bolu, Düzce and Bartın provinces in the Western Black Sea region participated in the study. 34.1% of the participants were male and 65.9% were female. 55% of the participants were 20-30 years old, 34.1% were 31-40 years old, 10.1% were 41-50 years old, and 0.8% were 50 years old and above. 93.8% of the participants received undergraduate education and 6.2% received postgraduate education. 75.2% of the participants had 1-10 seniority years, 24.8% had 11 years and above seniority years. 50.4% of the participants were graduates from the special education department, 22.5% were graduates from the primary school teaching department and 27.1% were graduates from other departments.

In the research, “Special Education Textbooks Survey” consisted of 74 questions was used. The data of the research were collected between March and June 2018. It took 15-20 minutes to complete the questionnaires, depending on the speed of teachers' responses. The data were analyzed by using SPSS 25 statistical software. Frequency (f) and percentage (%) techniques were used to describe the data obtained.

3. Findings, Discussion and Results

In this study, the findings, firstly according to the views of all teachers and then according to the teachers' professional seniority and finally according to the teachers' graduation departments were categorized in terms of the criteria of Visual Order and Design, Content, Language and Expression, Assessment and Evaluation.

The Views of Teachers on Visual Order-Design

In general, all teachers stated positive views on the questions about paper quality and texture, print quality, book size, page layout, font characters and point size. They stated negative views on the questions about the thickness of the cover cardboard, introducing the book on the inner cover, placing the bibliography at the end of the book, and updating the pictures.

Teachers with 1-10 years of seniority stated negative views on the questions about the preface, bibliography, the durability of the cover cardboard and the up-to-date pictures. On the other hand, teachers with 11+ years of seniority stated negative views on the questions about the durability of the cover cardboard, the preface, and the bibliography.

The teachers graduated from the department of the special education stated negative views on the questions about the durability of the cover cardboard, the preface, bibliography, and the up-to-date pictures. Teachers graduated

from the department of primary school teacher stated negative views about the preface and bibliography questions. Teachers graduated from other departments stated negative views on the questions about the preface and book skin durability.

The Views of the Teachers on Content

Generally, the teachers stated that the book content was in line with the objectives and principles of National Education, the instructions were understandable, the activities were related to the acquisitions and were easily applicable, the visuals were congruent with the text and the subject, the content was related to daily life and was preparing the student for the future.

Teachers who have 1-10 years of seniority stated more negative views about the contents of the books than teachers who have 11 or above years of seniority.

The teachers who graduated from the special education department stated that not all of the acquisitions were included, the content did not create an interest for the student, there was no opportunity to use the previous learning, there were no supplementary materials to support the books, the examples and activities given were not generalizable to different skills and did not give opportunity to learn by living and doing. The teachers who graduated from the primary school teaching department stated that not all of the acquisitions were included, there were no cartoons, stories etc. that would awaken the students' interest and curiosity in the introduction of the subject, there were no reinforcements in the process and there were no supplementary materials to support the book. The teachers who graduated from other departments stated that issues regarding Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution were not paid attention to, the books were not arranged in accordance with the teaching strategies, the examples and activities given were not generalizable to different skills, there were no supplementary materials to support the book and there were no reinforcements in the process.

The Views of the Teachers on Language Expression

In general, all teachers stated positive views in this section. According to the professional seniority year and graduation departments, it was concluded that there was no difference in views among the teachers.

The Views of The Teachers on Measurement and Evaluation

Generally, all teachers stated negative views about this section. Teachers with 1-10 years of seniority stated positive views. Teachers with seniority years of 11 and above stated negative views. The teachers who graduated from the department of special education, primary school teaching and the other departments generally stated negative views.

Discussion and Results

In this study, it was concluded that all teachers generally thought positively about visual order and design. Research findings were consistent with previous studies (Bedir & Demir, 2006; Güzel & Adıbelli, 2011; Kolaç, 2003; Şahin, 2010; Taş, 2007) When the views about visual order-design were examined in this study, it was concluded that the strength, durability of the materials in special education, making of them with thick and not easily torn products and being included the introduction in the books could be beneficial for both students and teachers. It was also concluded that it would be important to update and use the pictures. According to the professional seniority years and the graduation departments of the teachers, it was concluded that there were not many differences in the section on visual order-design, generally, the teachers thought positively.

In the findings of the research, teachers answered 15 positively and 11 responded negatively from the 26 questions about content. It was concluded that the content was sufficient in the studies about the textbook conducted by Arslan and Özpınar (2009), Güzel and Adıbelli (2011), Demir et al. (2009) and Şahin (2010). It was concluded that the content was insufficient in the studies about the textbook conducted by Al-Nofli(2018), Ayvacı and Devcioğlu (2013), Çelik and Gülcü (2016), Demir (2017), Roseman et al. (2010), Şimşek et al. (2011), and Yılmaz et al. (2017). According to these results, it is thought that a revision should be made regarding the content section of special education textbooks. When the views of the teachers about the content were examined according to their professional seniority; While the teachers with 1-10 years of seniority stated the positive views about 12 items and the negative views about 14 items, the teachers with 11 years and above years of seniority stated the positive views about 19 items and the negative views about 7 items. When the views of the teachers about the content related to the graduation departments was examined, it was concluded that the teachers who graduated from the special education department remained undecided in their views about the content of the book, and the teachers who graduated from primary school teaching department and other departments thought positively about the content.

Generally, the teachers stated positive views about language expression of the special education textbooks. Research findings were in parallel with the studies conducted by Bedir and Demir (2006), Demir et al. (2009), and Taş (2007). However, the findings were not in parallel with the studies conducted by Kolaç (2003), Demir (2017), and Sezgin (2000). Given the principle of individual differences in special education, this importance shows itself even more. In this section, it was concluded that the views of the teachers didnot differ according to their professional seniority and graduation departments, and teachers generally stated positive views about this section.

It was concluded that teachers found insufficient the measurement and evaluation sections in the books. Research findings were in parallel with the other studies (Bedir & Demir, 2006; Campbell & Collins, 2007; Çelik & Gülcü, 2016; Demir, 2017; Gözütok et al. 2017; Güder & Tutak, 2012; Kolaç, 2003; Şimşek et al., 2011). Based on the results of this research, it was thought that the measurement and evaluation section of the special education textbooks should be revised. Considering the views of teachers about measurement and evaluation according to their professional seniority, it was concluded that as the professional seniority of teachers increased, the number of negative views increased in the section on measurement and evaluation. Considering the views of the teachers about measurement and evaluation according to their graduation departments, it was concluded that the teachers graduated from the special education department and other departments gave negative answer to most of the items and teachers who graduated from primary school teaching department gave negative answer to all of the items.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı = Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde Eğitim Araştırmaları Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi= 03/01/2018

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası= 2017/287